

Nr.38 (789) Otrdiena, 2013. gada 17. septembris

■ Intervija

Pirmā latviešu jurista grāmata Oksfordā

Iznākusi M. Paparinska monogrāfija "The International Minimum Standard and Fair and Equitable Treatment"

PhD [Paparinskis Mārtiņš](#),
intervijā Dinai Gailītei

Foto: Boriss Koļešņikovs

Šī gada sākumā prestižā starptautiskā izdevniecība "Oxford University Press" sērijā "Oxford Monographs in international Law" izdeva Mārtiņa Paparinska monogrāfiju "The International Minimum Standard and Fair and Equitable Treatment" (grāmatai ir 320 lappuses un iesējums cietos vākos).¹

M. Paparinskis ir viens no Latvijas jaunās paaudzes spožākajiem tiesību zinātniekiem, kurš turklāt savu akadēmisko karjeru sācis un arī šobrīd veido ārvalstīs. Pēc Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes viņš turpinājis izglītību Oksfordas Universitātē Lielbritānijā, kur ar izcilību ieguvis maģistra grādu un arī doktora (PhD) grādu. Pēc tam ir bijis pētnieks Ņujorkas Universitātē un pēdējos gadus Oksfordas Universitātē, šobrīd ir lektors Londonas Universitātes koledžā (*University College London*).

Tā kā M. Paparinska monogrāfija ir viena no pirmajām Latvijas tiesībnieku grāmatām, kas iznākusi tik starptautiski pazīstamā izdevniecībā, kāda ir "Oxford University Press",² turklāt šis izdevums jau paguvjis raisīt pirmās atzītu lietpratēju atsauksmes un diskusijas, "Jurista Vārds" aicināja jauno zinātnieku uz nelielu sarunu.

Par ko ir jūsu jauniznākusi grāmata?

Tā ir monogrāfija, kas tapusi uz manas Oksfordas Universitātē aizstāvētās doktora disertācijas pamata, to pēc tam vēl aptuveni gadu pieslīpējot. Gan disertācijai, gan grāmatai ir viena tēma un nosaukums - "Starptautiskais minimālais godīga un taisnīga regulējuma minimums" (*The International Minimum Standard and Fair and Equitable Treatment*).

Tā ir tēma no ieguldījumu aizsardzības tiesībām, proti, godīgais un taisnīgais regulējums, ko valstis ļoti bieži piekrīt iekļaut starptautiskos līgumos kā vienu no pienākumiem ārvalstu ieguldījumu aizsardzībai. Šis termins - godīga un taisnīga

izturēšanās - ir formulējuma ziņā pietiekami plašs un neskaids, lai būtu grūti saprast, tieši ko no valsts var prasīt un kādi ir tās pienākumi šajā gadījumā. Gadījumos, kad ir runa par ievērojamiem, pat simtiem miljonu lieliem ārvalstu ieguldījumiem, ir svarīgi precīzi izprast šo terminu vai vismaz identificēt pareizos jautājumus un piemērošanas metodoloģiju.

Mans arguments un piedāvājums ir lasīt šo līguma formulējumu kopskatā ar tradicionālo starptautisko paražu tiesību normu, kas paredz minimālo standartu, kas valstij jānodrošina attiecībā uz ārvalstniekiem. Gan disertācijā, gan monogrāfijā es aplūkoju starptautisko tiesību attīstības vēsturiskos aspektus, kā arī tiesību avotu un starptautisko tiesību normu satura aspektus starptautiskajā praksē.

Šobrīd ar interesi gaidu reakciju starptautisko tiesību pētnieku vidū un starptautiskās tiesvedības praksē, kas pagaidām vēl nav īsti skaidra, jo grāmata tika publicēta tikai šī gada janvāra beigās. Tomēr priecājos, ka pirmās atsauksmes, kas augusta beigās bija lasāmas virtuālajā vidē - Eiropas Starptautisko Tiesību Žurnāla (*European Journal of International Law*) blogā (www.ejiltalk.org) - bija visumā pozitīvas.³ Par manu monogrāfiju⁴ izteicās trīs komentētāji: Londonas Ekonomikas skolas un Kolumbijas Universitātes pasniedzēja Antea Robertsas (*Anthea Roberts*),⁵ Londonas Karaliskās koledžas pasniedzējs Federiko Ortino (*Federico Ortino*)⁶ un Oksfordas Universitātes viesprofesors, bijušais Lielbritānijas Ārlietu ministrijas galvenais jurists sers Frenks Bermans (*Frank Berman*).⁷ Visi komentāri bija interesanti,⁸ lai gan plašāka diskusija šajā blogā man izvērtās tieši ar seru F. Bermanu, kuraprāt, es savā darbā nebiju pietiekami ņēmis vērā dažus līgumu interpretēšanas un piemērošanas tehniskos aspektus. Es savukārt, lai gan piekritu viņa argumentam pēc būtības, tomēr paliku pie viedokļa, ka viņa norādītos jautājumus tomēr esmu apsvēris un manu galveno argumentu tie neietekmē.⁹ Rezultātā mēs katrs palikām pie mazliet atšķirīgiem uzskatiem, kaut arī sers Frenks norādīja, ka šīs atšķirības nav īpaši lielas, un pat izteica cerību, ka ANO Starptautisko tiesību komisija savā turpmākajā darbā ņems vērā manu grāmatu.¹⁰

Ēnu arī, ka par manu grāmatu tiek rakstītas recenzijas, kas tiks publicētas zinātniskajos žurnālos, taču parasti tas prasa ilgāku laiku nekā pusgads, kas pagājis kopš grāmatas iznākšanas.

Jūs esat no Latvijas nācis jurists, kas ir ne vien ieguvis doktora grādu Oksfordas Universitātē, bet arī publicējis grāmatu šīs universitātes izdevniecībā. Šķiet, esat pirmais no latviešu juristiem ar šādu sasniegumu tiesību zinātnē. Gribētos zināt, kā tas praktiski notika. Vai izdevniecība jūs uzrunāja, vai arī jūs pats piedāvājāt grāmatu publicēšanai?

Ērijā "Oxford Monographs in international Law" tiek publicēti būtiski darbi starptautisko tiesību jomā ar oriģinālu saturu, kas pēdējos gados pamatā ir bijušas doktora disertācijas, īpaši, bet ne tikai Oksfordas un Kembridžas universitāšu disertācijas. Pēc aizstāvēšanas doktora disertācija vispārējā kārtībā tiek iesniegta izdevniecībai, kura to izvērtē gan kvalitātes, gan oriģinalitātes ziņā - tajā skaitā, vai par piedāvāto tēmu jau tajā pašā izdevniecībā vai citā vadošā izdevniecībā nav tikko kā izdota kāda izsmeļoša grāmata. Tātad tie ir arī tādi zināmi biznesa apsvērumi, vērtējot pieprasījumu pēc attiecīga satura grāmatas tiesību zinātnes un prakses grāmatu tirgū.

Kur jūsu grāmatu var iegādāties, un cik tā maksā?

Izdevniecības "Oxford University Press" mājaslapā, kā arī interneta grāmatu veikalos. Šī brīža izdevums cietos vākos maksā 70 mārciņas. Ja grāmatas pārdošana sokas labi un par to ir visumā labas atsauksmes, tad pēc pusotra gada parasti seko izdevums mīksto vākos, kas maksā lētāk - kādas 30 mārciņas. No izdevēja esmu sapratis, ka grāmatas pirmais metiens pašlaik jau ir izpirkts un šobrīd grāmata tiek izdota atkārtoti. Grāmata ir pieejama arī *Kindl* elektroniskās grāmatas formātā.

Jāatzīmē, ka liela daļa Oksfordas izdevniecības grāmatu tiek arī ievietotas elektroniskajā datubāzē www.oxfordscholarship.com, kuru par maksu var abonēt augstskolas.

Atgriezoties pie grāmatas pirmsākumiem, pastāstiet par savas disertācijas tapšanu. Cik patstāvīgs bija šis darbs, un vai jums bija kāds zinātniskais padomdevējs?

Manu doktora darba izstrādi vadīja Oksfordas Universitātes profesors Vons Lovs (*Vaughan Lowe*) - labi zināms starptautisko tiesību speciālists, kurš starp citu bija arī Latvijas *ad hoc* tiesnesis Eiropas Cilvēktiesību tiesā Kononova lietā.

Interese par konkrēto tēmu man radās pakāpeniski maģistrantūras studiju laikā. Pirmajā gadā Oksfordā es pabeidzu maģistrantūru, kas tur nav pētniecības, bet gan mācību programma. Tur radās doma, ka varētu izstrādāt arī kādu zinātnisku darbu, tādēļ sekoja gads speciālā pētniecības (*research*) programmā, kur es profesora V. Lova vadībā aplūkoju mazliet šaurāku tematu. Pēc tam uzsāku doktora darba rakstīšanu. Aizstāvēšanā manu darbu vērtēja divi eksaminatori - Londonas SOAS (Āfrikas un Austrumu studiju) universitātes profesors Pīters Mučlinskis (*Peter Muchlinski*) un Oksfordas Universitātes profesors Dans Saroši (*Dan Sarooshi*).

Kādas ir jūsu pašreizējās zinātniskās intereses?

Profesors V. Lovs reiz ieteica, ka starptautisko tiesību lietpratējam vajadzētu zināt kaut ko par visu un visu par kaut ko, resp. - izvēlēties vienu jomu, kurā specializēties, tai pašā laikā cenšoties būt ziņošam arī citos starptautisko tiesību jautājumos un starptautisko tiesību pamatprincipos. Cenšoties sekot šim principam, es īpaši iedziļinos starptautiskajās ekonomiskajās tiesībās un starptautisko strīdu risināšanas tiesībās, bet pēdējā laikā rakstu arī par plašākas nozīmības jautājumiem - tādiem kā līgumtiesībām un valstu atbildību. Pēdējo mēnešu laikā esmu publicējis rakstu par dalītās atbildības procesuālajām problēmām starptautiskajā tiesā,¹¹ šī gada maijā jau minētajā žurnālā "European Journal of International Law" tika publicēts mans raksts par jaunākajām attīstības tendencēm valsts atbildības tiesībās, kas atspoguļotas ieguldījumu aizsardzības šķērējtiesu praksē;¹² un burtiski nupat septembrī tika publicēts komentārs par dažiem Kipras banku krīzes risinājuma ieguldījumu aizsardzības tiesību aspektiem - šim rakstam esmu līdzautors profesoram Morisam Mendelsonam (*Maurice Mendelson*).¹³

Šoruden jūs sākat strādāt citā universitātē?

Jā, turpmāk būšu Londonas Universitātes koledžas (*University College London*) lektors un vai nu pilnībā, vai sadarbībā ar citiem pasniedzējiem pasniegšu dažādus starptautisko tiesību kursus - ieguldījumu aizsardzības tiesības, starptautiskās šķērējtiesas procesu, starptautiskās krimināltiesības u.c., galvenokārt - maģistrantiem.

Starptautiskās spēka lietošanas tiesības tehniski šobrīd prasa "skatīties un neiejaukties"; pat ja Sīrija ir izdarījusi starptautisko tiesību pārkāpumus, spēka lietošana nav viens no veidiem, kā varētu tiesiski nodrošināt tās atbildības iestāšanos, lai gan nevar izslēgt turpmāku starptautisko tiesību attīstību citā virzienā.

Vai jums ir kāds laiks arī praktiskajai jurisprudencijai?

Esmu Ārlietu ministrijas Ekspertu padomes starptautiskajās un Eiropas tiesībās dalībnieks, šajā statusā sniedzu konsultācijas Latvijas ārlietu ministram. Kā pieaicināts konsultants darbojos zvērinātu advokātu birojā "Sorainen".

Izmantojot iespēju, pajautāsim jūsu domas par aktuālajiem starptautisko tiesību jautājumiem, konkrēti - situāciju Sīrijā. Vai tur ir iespējams korekts risinājums no starptautisko tiesību viedokļa?

Tas ir daudz debatēts jautājums. Saistībā ar iespējamo spēka lietošanu juridiskās problēmas ļoti līdzinās situācijai Kosovā pirms 15 gadiem. ANO statūtos iekļautais formulējums pieļauj ārēju iejaukšanos gadījumos, kad būtiski iekšēji individuālu personu tiesību pārkāpumi ir nesaraunami saistīti ar šīs pašas valsts starptautisku agresiju - varam teikt, ka tie ir gadījumi, kas principā līdzinās Trešajam reiham. Atbildot uz šādu agresiju, ir iespējams novērst arī individuālo tiesību pārkāpumus valsts iekšienē. Savukārt Sīrijas krīzes gadījumā ir jautājums - ko darīt ar valsti, kas pārkāpj indivīda tiesības tās iekšienē, bet vienlaikus nav starptautiski agresīva.

ANO statūti skaidri paredz divus spēka lietošanas gadījumus, un tie ir - valsts pašaizsardzība un situācijas, kad ir panākts ANO Drošības padomes pilnvarojums spēka lietošanai. Sīrijas gadījumā nav iestājusies ne viena, ne otra situācija. (Starptautiskajā juridiskajā literatūrā ir norādīts uz iespēju, ka Drošības padomes bezdarbības gadījumā zināmu kompetenci attiecībā uz spēka lietošanu varētu realizēt arī ANO Ģenerālā asambleja atbilstoši t.s. "Vienoti mieram" (*United for Peace*) rezolūcijai, bet šīs kompetences pastāvēšana un apjoms nav viennozīmīgi, un šķiet, ka Sīrijas kontekstā tā nav nopietni apspriesta kā iespējams mehānisms.) Tādējādi šobrīd izšķirošais jautājums ir - vai starptautiskās tiesības ir spējūšas attīstīt humanitārās intervences principu, t.i., vai valstīm ir tiesības lietot spēku, lai novērstu šādus plaša mēroga cilvēktiesību pārkāpumus un starptautiskos noziegumus, kādus varam novērot Sīrijā, gadījumos, kad nav ANO Drošības padomes pilnvarojuma un nav draudu, uz kuriem kāda valsts reaģētu ar pašaizsardzību.

Jāsaka arī, ka humanitāro intervenču diskusijas gadījumā vispār ir relatīvi viegli demonstrēt jau notikušu ļaunumu, kā arī ļaunumu, ko nenovērsa iespējama intervence, bet ļoti grūti - pierādīt ļaunumu, kas būtu varējis notikt, bet iejaukšanās dēļ tomēr ir novērsts un kas tādējādi būtu attaisnojums notikušai humanitārai intervencei no ārpusēs.

Šeit, protams, varam atcerēties arī Ruandas gadījumu, kas bieži tiek minēts kā piemērs situācijai, kurā kaut kāda veida starptautiskā iejaukšanās būtu varējusi novērst genocīdu. Ja ārvalstu iejaukšanās tur būtu notikusi jau sākotnējā genocīda fāzē, iespējams, tā būtu novedusi pie citiem upuriem un zaudējumiem un neviens visdrīzāk nebūtu spējīgs iedomāties noziegumu apjomus, kas tika pastrādāti realitātē, kad šāda iejaukšanās no malas nenotika. Šķiet, ka Filips Bobits (*Philip Bobbit*), ASV starptautisko tiesību jurists un filozofs, izvirzīja tēzi, ka tieši šīs nosacītības dēļ humanitārā intervence var būt grūti "pārdodama" doktrīna demokrātisku valstu politiskajās debatēs, kur notikuši upuri un zaudējumi ir pārliecinošāki argumenti par novērstajiem.

Kā jau teicu, Sīrijas gadījums rada *dējā vu* sajūtu ar Kosovu un argumenti, kas tiek lietoti starptautisko tiesību aspektā un publiskajās debatēs, ir ļoti līdzīgi. Jāatzīst, ka līdzšinēju vispārēju valstu atbalstu humanitārajai intervencei kā pastāvošai tiesību normai nav viegli saredzēt, lai gan ir arī valstis (kā Apvienotā Karaliste), kas ir aktīvi un kosenventi aizstāvējušas humanitāro intervenci kā pastāvošu starptautisko tiesību normu. Tajā pašā laikā daži cilvēktiesību un starptautisko krimināltiesību aspekti - līdzīgi kā prettiesiska spēka lietošanas aizliegums - ir kļuvuši par imperatīvu normu. □luži kā Kosovos gadījumā, pastāv viedokļi, ka spēka lietošana varētu būt prettiesiska, bet leģitīma: proti, prettiesiska, jo tā pārkāptu aizliedzošu normu, bet leģitīma, jo tā būtu vērsta uz viena no ANO mērķiem par cilvēktiesību aizsardzību izpildīšanu.

Šie ir kompleksi starptautisko tiesību avotu un filozofijas jautājumi, un ir grūti paredzēt, kādā virzienā starptautiskās tiesības šajā jomā attīstīsies nākotnē. Piemēram, profesors V. Lovs pēc Kosovos krīzes norādīja, ka NATO veiktā bombardēšana bija prettiesiska atbilstoši tajā brīdī piemērojamām tiesībām, bet vispārēja valstu akcepta gadījumā starptautiskās tiesības varētu mainīties un turpmāk atzīt šādu rīcību par tiesisku. Vismaz šobrīd, pirmsšķietami, secinājums ir diezgan līdzīgs: starptautiskās spēka lietošanas tiesības tehniski šobrīd prasa "skatīties un neiejaukties"; pat ja Sīrija ir izdarījusi starptautisko tiesību pārkāpumus, spēka lietošana nav viens no veidiem, kā varētu tiesiski nodrošināt tās atbildības iestāšanos, lai gan nevar izslēgt turpmāku starptautisko tiesību attīstību citā virzienā. ■

¹ <http://ukcatalogue.oup.com/product/academic/law/arbitration/9780199694501.do>.

² Kā otru cildinošu piemēru var minēt izdevniecībā "Martinus Nijhoff Publishers" 2005. gadā publicēto Kembridžas Universitātē doktora grādu ieguvušās Inetas Ziemeles monogrāfiju "State Continuity and Nationality: The Baltic States and Russia".

³ <http://www.ejiltalk.org/discussion-of-martins-paparinskiss-international-minimum-standard-and-fair-and-equitable-treatment/>.

⁴ <http://www.ejiltalk.org/the-international-minimum-standard-and-fair-and-equitable-treatment/>.

⁵ <http://www.ejiltalk.org/custom-public-law-and-the-human-rights-analogy/>.

⁶ <http://www.ejiltalk.org/investment-tribunals-case-by-case-approach-a-response-to-martins-paparinskis/>.

⁷ <http://www.ejiltalk.org/the-interpretation-and-application-of-fair-and-equitable-treatment-an-arbitrators-perspective/>.

⁸ <http://www.ejiltalk.org/a-reply-to-anthea-roberts-and-federico-ortino/>.

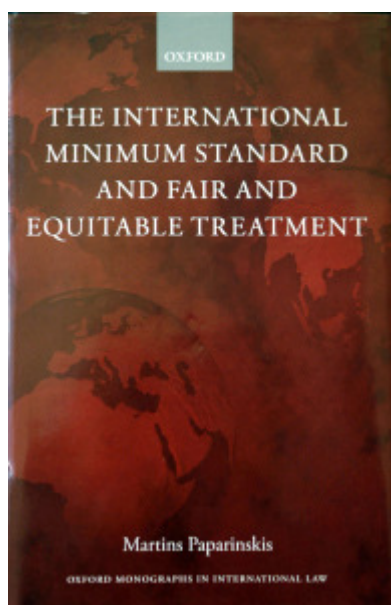
⁹ <http://www.ejiltalk.org/a-reply-to-sir-frank-berman/>.

¹⁰ <http://www.ejiltalk.org/fair-and-equitable-treatment-a-rejoinder-to-martins-paparinskis/>.

¹¹ Paparinskis M. Procedural Aspects of Shared Responsibility in the International Court of Justice. (2013) 4, Journal of International Dispute Settlement, 295, <http://jids.oxfordjournals.org/content/4/2/295.abstract>.

¹² Paparinskis M. Investment Treaty Arbitration and the (New) Law of State Responsibility. (2013) 24, European Journal of International Law, 617, <http://ejil.oxfordjournals.org/content/24/2/617.abstract>.

¹³ Mendelson M., Paparinskis M. Bail-ins and the International Investment Law of Expropriation: in and beyond Cyprus. (2013) 28, Journal of International Banking and Financial Law, 475.

Paparinskis M. The International Minimum Standard and Fair and Equitable Treatment. Oxford Monographs in International Law, Oxford, 2013, 320 p.

PhD **Ineta Ziemele**, Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnese:

"M. Paparinska grāmata, kuru publicējusi Oksfordas Universitātes izdevniecība, viens no nopietnākajiem juridiskās literatūras izdevējiem pasaulē, ir neapšaubāms un svarīgs piensūms starptautisko tiesību doktrīnā. Grāmatas autors ir Latvijas juristu saimes pārstāvis, par ko mums būtu jālepojas, kā arī jācenšas celt tiesību doktrīnu latviešu valodā tādā līmenī, kādu parāda M. Paparinskis ar savu zinātnisko darbu."

Dr.iur.h.c. **Egils Levīts**, Eiropas Savienības Tiesas tiesnesis:

"PhD Mārtiņš Paparinskis ir publicējis monogrāfiju par starptautisko investīciju aizsardzības problēmām, ar ko jaunais zinātnieks ir pieteicis savu vārdu starptautiskajās tiesībās, un proti, to īpašā apakšnozarē - starptautiskajās investīciju aizsardzības tiesībās. Monogrāfija ir nopietns darbs par vienu no visvairāk diskutētajiem šīs nozares jautājumiem - starptautisko minimālo standartu. Darbs, kurā tas analizēts ļoti aptveroši, jau uzreiz guvis ievērtību starptautisko ekspertu aprindās, jo piedāvā interesantus, daļēji inovatīvus risinājumus vairākām vismaz līdz šim ļoti apstrīdētām problēmām. Monogrāfija ir ne vien piensūms tiesību zinātnei, bet būs noderīga arī tiesām, izšķirot ar šīm problēmām saistītas kompleksas lietas. Lai veicas!"

Sers **Frenks Bermans**, Oksfordas Universitātes un Keiptaunas Universitātes viesprofesors:*

Jautājums par saistību starp taisnīgas un godprātīgas attieksmes standartu pret investoru vai investīciju, ko paredz divpusējie un daudzpusējie līgumi, un to, ko bieži dēvē par "minimālo standartu", kas noteikts starptautiskajās paražu tiesībās, ir izaicinājis vai samulsinājis katru investīciju arbitražas praktiķi, vai arī tam vismaz ir nācies saskarties ar šo problēmu.

Turpmāk šīs debātes nebūs iespējamā bez atsauces uz Mārtiņa Paparinska monogrāfiju, kuras pamatā ir teicama izpēte. Precīzāk, nebūs attaisnojuma, lai šādā diskusijā neizmantoju pieejamos materiālus par šo jautājumu, kas tagad ir savākti vienkopus vienos vākos - gan tādi, kas tieši attiecas uz lietu, gan tādi, kas varētu noderēt pēc analogijas. (..)

Es izsaku visu cieņu Mārtiņam un viņa grāmatai par viņa ieguldījumu šajā diskusijā un par viņa pētījuma pamatīgumu. Var vienīgi cerēt, ka ANO Starptautisko tiesību komisija pienācīgi ņems vērā šo pētījumu savā darbā.

* Plašāk F. Bermans viedokli skat.: <http://www.ejiltalk.org/the-interpretation-and-application-of-fair-and-equitable-treatment-an-arbitrators-perspective/> un <http://www.ejiltalk.org/fair-and-equitable-treatment-a-rejoinder-to-martins-paparinskis/#more-9052>.